Sprawozdanie z konferencji naukowej *Inne Trianon. Narracje, pamięć, konteksty,* Poznań, 8–9 X 2020 r.

W 2020 r. przypadła setna rocznica podpisania traktatu w Trianon, który dla Królestwa Węgier oznaczał definitywny koniec pierwszej wojny światowej. Data podpisania układu pokojowego ze zwycięskimi mocarstwami stanowi jedną z najważniejszych cezur w dziejach tego kraju. Treści traktatu znacząco wpłynęły na późniejsze dzieje, mentalność i kulturę Węgier oraz innych krajów Europy Środkowej. Z tej okazji Wydział Historii razem z Wydziałem Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zorganizował międzynarodową konferencję pt. „Inne Trianon. Narracje, pamięć, konteksty”. Celem naukowej debaty prelegentów z Polski, Węgier, Czech, Serbii i Rumunii była refleksja nad konsekwencjami traktatu w perspektywie historii politycznej, dyskursu społecznego, kulturowego, językoznawczego i literaturoznawczego. Konferencja odbyła się dzięki wsparciu finansowemu Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka.

W dniu otwarcia 8 X 2020 r., witając uczestników, głos zabrali: pani prorektor prof. dr hab. Katarzyna Dziubalska-Kolaczyk, prodziekan Wydziału Historii prof. dr hab. Przemysław Matusik, prodziekan Wydziału Neofilologii Katarzyna Klessa oraz dyrektor Węgierskiego Instytutu Kultury w Warszawie dr hab. Gábor Lagzi. Niestety z przyczyn technicznych nie udało się połączyć z dyrektorem Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej dr. hab. Maciejem Szymanowskim. Gościem honorowym konferencji była Jej Ekscelencja Pani Orsolya Zsuzsanna Kovács, Ambasador Węgier, która wyraziła uznanie dla inicjatywy podjętej w trudnym roku epidemicznym. Z tego też względu planowana pierwotnie „na żywo” konferencja musiała się niestety odbyć w formie on-line. Od strony merytoryczno-organizacyjnej konferencję przygotował i nad jej przebiegiem czuwał komitet organizacyjny w składzie: prof. UAM dr hab. Karolina Kaczmarek, dr Paweł Kornatowski, dr Kinga Piotrowiak-Junkiért, dr Lenka Németh Vítová i dr hab. prof. UAM Damian Szymczak. Krótki film przybliżający

konferencję został umieszczony na kanale You Tube (<https://www.youtube.com/watch?v=oofnVSsy0js>). Organizatorzy przewidują wydanie monografii z zebranych materiałów.

Debatę akademicką rozpoczął dr Gergely Romsics z Węgierskiej Akademii Nauk, który dokonał analizy polityki zagranicznej Węgier po podpisaniu traktatu, opartej z jednej strony na działaniach dyplomatycznych, z drugiej zaś na planach rozwiązań siłowych. Wpływ uwarunkowań społecznych na kształtowanie się granic państwa omówiła dr hab. Ibolya Murber z Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie. Problematyka triańska została ukazana też od strony historiografii czeskiej. Dr Eva Irmanová z Akademii Nauk Republiki Czeskiej porównała postulaty ministra spraw zagranicznych Czechosłowacji Edvarda Beneša z postulatami zaprezentowanymi przez delegata rządu węgierskiego Alberta Apponyiego. Współczesny odbiór społeczny problematyki triańskiej został przedstawiony przez dr. Csabę Zahorána z grupy Badawczej „Trianon 100” Węgierskiej Akademii Nauk, który dokonał analizy artykułów prasowych i nagrań telewizyjnych z dnia rocznicy, czyli z 4 VI 2020 r. Politykę węgierską w pierwszym trzydziestoleciu XX w. z perspektywy serbskiej przedstawił dr Srđan Mićić z Instytutu Najnowszej Historii Serbii w Belgradzie, opierając się na publikacjach organizacji „Narodna odbrana”, utworzonej w celu ochrony serbskiej tożsamości narodowej. Mgr Adrienn Nagy z Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie zarysowała proceder przemytu towarów przez nowo utworzone granice. Przyczyną jego występowania było zniszczenie systemu gospodarki interregionalnej, budowanej przez dziesiątki lat w ramach Monarchii Austro-Węgierskiej. Kontekst węgierski w aktywności chorwackiego ruchu ustaszy w latach trzydziestych XX w. omówił prof. Jędrzej Paszkiewicz z Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przedstawił on próby konfigurowania aktywności polityczno-militarnej tego ruchu z rewizjonistycznymi interesami Węgier wobec państwa jugosłowiańskiego. Z kolei prof. Michał Jarnecki, reprezentujący Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM w Kaliszu, omówił konsekwencje traktatu w Trianon w kontekście Rusi Zakarpackiej, która po podpisaniu traktatu przypadła Czechosłowacji.

Współczesne odniesienia polityczne do traktatu przedstawił dr Artur Jach-Chrząszcz z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, wskazując, w jaki sposób status potriańskich mniejszości narodowych determinował działalność wybranych partii politycznych sprawujących władzę na Węgrzech po 1989 r. Z kolei mgr Andrzej Sadecki z Uniwersytetu Karola w Pradze omówił współczesne organizacje rewizjonistyczne, postulujące przywrócenie granic Wielkich Węgier i ich rolę w węgierskiej polityce pamięci.

Podczas konferencji poruszono też zagadnienia z zakresu literaturoznawstwa i językoznawstwa. Dr Júlia Vallasek z Uniwersytetu w Kluż-Napoka w Rumunii opisała, na podstawie zbioru nowel, w jaki sposób zmiany polityczne, które nastąpiły w 1920 r., zapisały się w świadomości społecznej, wpływając na decyzje i budowanie strategii przetrwania. Status i specyfikę literatury, a właściwie wielu odrębnych literatur węgierskich, rozwijających się po zmianie granic poza Węgrami, objaśnił prof. Zoltán Németh z Katedry Hungaryistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Dr Kinga Piotrowiak-Junkiért z filologii węgierskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu omówiła problematykę żydowską na Węgrzech po traktacie w kontekście debaty społecznej i literatury, dokonując analizy wypowiedzi publicznych i dyskusji na łamach prasy węgierskiej w latach dwudziestych XX w. Prof. Karolina Kaczmarek z filologii węgierskiej w Poznaniu poruszyła problematykę ochrony języka i kultury węgierskiej w Siedmiogrodzie w kontekście polityki rumunizacji. W trakcie debaty zostały też poruszone aspekty kulturowe związane z węgierskim filmem fabularnym i jego odniesieniami do traktatu. Dr hab. Grzegorz Bubak z Instytutu Językoznawstwa i Przekładoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego wskazał na występujące często w filmach powroty do bolesnych doświadczeń i próby rozliczenia z trudnymi wspomnieniami. Węgierskie poczucie osamotnienia, niesprawiedliwości oraz tęsknota za dawną rzeczywistością zostały ukazane również przez dr. Dominika Héjja z Instytutu Europy Środkowej w Lublinie na podstawie analizy współczesnych tekstów prasowych.

Na zakończenie konferencji dr hab. Tadeusz Kopyś, reprezentujący Instytut Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, zreferował próby oceny traktatu triańskiego przez intelektualne i polityczne środowiska Węgier w kontekście badań wskazujących, że 85% Węgrów ciągle uważa traktat za największą tragedię narodową.

Podsumowując debatę, za ostateczną konkluzję konferencji można uznać stwierdzenie, że upadek historycznych Węgier stał się przyczyną głębokiej traumy społecznej, determinując nawet po 100 latach zarówno warunki życia, jak i sposób myślenia społeczności węgierskiej.

Prof. UAM dr hab. Karolina Kaczmarek
Wydział Neofilologii UAM
Instytut Lingwistyki Stosowanej
Zakład Filologii Węgierskiej i Fińskiej